

PRELOM

Izhaja vsak četrtek
Naročnina letno Din 40.—
polletno Din 20.—

Uredništvo in uprava:
Wolfova ulica št. 1/I.
v Ljubljani

Pošt. ček. račun št. 10499

Zagrebski magnet ali skleda leče

Odkar naš list izhaja, nismo nehali poudarjati, da so razna politična vprašanja v Jugoslaviji v svojem bistvu gospodarska in socialna vprašanja. Prav posebej velja to za tako imenovani »nacionalni problem«. Dajte kmetu pravične cene za njegove pridelke, najdete mu kupca, dajte delavcu gotovost zaposlitve in primerne plače — trgovčeve, obrtnikove skrbi bodo s tem tudi izginile — pa boste v bistvu rešili tudi vsa »nacionalna« vprašanja. Kar bo še ostalo, bo malenkost in se bo dalo brez težave rešiti s pravičnostjo.

Včasih je bilo pregovor, da Kitajci vsako reč narobe delajo. Če je to za Kitajce značilno, potem smo tudi mi Jugoslovani Kitajci. Mi hočemo najprej rešiti nacionalna vprašanja, potem pa pridejo na vrsto gospodarska in socialna. Skraja se je sicer govorilo, da ne maramo biti Kitajci, ampak da bomo vse delali po vrsti in po — pameti. Dobili pa so v roke zadevo šušmarji, tepci in tolovaji. Zgodovina jih je kaznovala, pa preblago. Ljudstvo je ostalo poskusni kunc.

Na površje so na to prišli izvedenci za »nacionalna vprašanja«, starejši, a »dobro ohranjeni gospodje«. Zanimivo je, da so tudi ti vrgli svojo dosedanja obrt v kot in modrujejo o gospodarstvu, ki da je najnujnejše. So pa prav taki šušmarji, kot so bili tisti pred njimi.

Poleg oblastnikov sedanjosti se oglašajo tisti, ki bodo oblastniki bodočnosti, ali pa vsaj upajo, da bodo to postali. Beri samo govore poštenega, ampak zelo starega voditelja »opozicije« g. Ljube Davidoviča, pa boš moral misliti, da se v Jugoslaviji cedita med in mleko, da ljudje živijo izvrstno in da je zdaj glavna zadeva, kakšen bo volilni zakon, kako bomo ščegetali Mačka in Hrvate. Ko bo vse to opravljeno, pa tudi poštene Ljube Davidoviča nima nič proti temu, da se začne razmišljati o tem, če ne bi kazalo kaj ukreniti v prid napol pórtega kmečkega doma. G. Ljuba Davidovič ima nekaj čez 8 tisoč državne pokojnine na mesec, g. Grol tudi ne strada, g. dr. Maček je advokat in ima zraven še 140 johov zemlje. Ampak to so poštene gospodje in, če jim v potu svojega obraza razložiš, da kmetje nimajo penziona in da težko čakajo na zboljšanje razmer, se bodo vdali in rekli, da naj kmetje počakajo samo par let, potem bo res prišla njihova reč na vrsto. Zdaj pa je na vrsti hrvatsko vprašanje.

Kdo so pa ti Hrvati, ki so sedaj na vrsti?

L. 1914., več mesecev pred vojno, smo napisali v ljubljanski mladinski reviji »Glas Juga«, ko smo se kregali z g. Milanom Marjanovićem (sedanjim integralnim Jugoslovenom, ki je tedaj bil samo za srbohrvatstvo, Slovence pa je štel za tuj element kot Madžare, Nemce, Lahe, Cincarje, Grke itd.):

»Skoro polovica današnjih Hrvatov je historijsko, etniško in jezikovno bližja Slovincem nego Srbom in je velik del Hrvatov gotovo identičen s Slovinci... Dejstvo je, da so vsi kajkavci, slovenski in hrvatski, enoten, identičen element in da ni med njimi nikake razlike, niti tiste, ki obstoji med čakavci in štokavci... Nič ni bolj absurdno nego deliti kajkavce na dva različna naroda, slovenski in srbohrvatski, samo vsled tega, ker je hrvatski del kajkavcev pred 70 leti sprejel srbski književni jezik, slovenski del pa obdržal stari, skupni.

Današnja forma se ne sme smatrati za definitivno in zato Slovinci nimajo vzroka dolžiti hrvatsko državno misel v preteklosti, da jih je deloma potujčila, t. j. pohrvatila, deloma pa od-

Misli o krizi denarnih zavodov

Pravijo, da živimo v svetovni gospodarski krizi; tudi pri nas smo je deležni in široke ljudske mase trpe že več let pod njenimi posledicami. Gospodarska kriza pa ni povsod enaka, ampak je v ozki zvezi z gospodarsko strukturo in siceršnjimi razmerami; te pa so v vsaki državi več ali manj različne, tako, da je treba vprašanje gospodarske krize obravnavati za vsako državo posebej. Ako govorimo o gospodarski krizi, tedaj je to splošen pojem, ki ga je treba podrobneje razmotrivati. Pri takem postopku pridemo kmalu na to, da je v naši gospodarski krizi eno najvažnejših vprašanj kriza glede denarnih zavodov.

Ako hočemo vsaj površno, vendar pravilno razumeti težak položaj, v katerega so zašli naši denarni zavodi, tedaj moramo predvsem poznati narodno-gospodarsko funkcijo, ki jo opravljajo denarni zavodi.

Denarni zavodi imajo predvsem namen zbirati odvišni kapital ter ga nalagati plodonosno tja, kjer obstoji potreba. Vložniki nalagajo v denarne zavode svoj denar, da jim ne leži mrtev doma, ampak da se jim obrestuje ter da ga lahko dvigajo v slučaju potrebe. Denarni

zavodi seveda morajo nalagati ta denar zopet dalje proti višjim obrestim. Vložniki vežejo svoje vloge navadno največ za par mesecev, torej za sorazmerno kratek rok. Teoretično pravilno bi bilo, da bi denarni zavodi posojali zopet dalje ta denar istotako za kratek rok, tako da bi v tem primeru, ako vložnik odpove svojo vlogo na kratek rok, tudi denarni zavod mogel v istem roku izterjati od svojega dolžnika denar. V praksi je pa stvar izgledala drugače. Pretežna večina vlog, ki jih je dobil denarni zavod, je bila kratkoročna možnost plasiranja denarja, n. pr. v trgovini ali privatna posojila in le omejena in v medsebojni konkurenci denarnih zavodov, posebno v času obilice denarja kmalu izčrpana. Zato so bili denarni zavodi dostikrat prisiljeni dobiti dolgoročne kredite, kakor n. pr. hipotekarne in investicijske, ne glede na to, da je ta denar izviral iz kratkoročnih vlog. Rekli smo, da so bili denarni zavodi dostikrat do tega naravnost prisiljeni in to vsled tega, ker je bila izčrpana možnost kratkoročnega plasiranja, na drugi strani pa so morali gledati na to, da jim denar ni ležal mrtev v blagajni, temveč da so dajali kredite in s tem

ker bi pobasali vse hrvatske štokavce, Slovenci bi pridobili 2 milijona za svoj »dijalekt«. Hrvati bi se pa umaknili v danes laško Istru in na dalmatinske otoke, med Bodule.

*

Vemo, da so težke te besede. Pa so, prvič, tehtne, drugič pa upravičene. Je že tako: ali smo Jugoslovani neka celota, kakršnakoli že, samo da težimo skupaj. Če pa nas kdo misli na vse večne čase deliti na Srbe, Hrvate in Slovence, potem si bomo Slovenci poiskali svojo etniško, naravno, jezikovno in zgodovinsko pravico — kaj pa pomeni 100 let od Ilira Gaja, ki je prestavil hrvatske mejnike v bukval, ne v živem jeziku? Mi ne nameravamo zamenjati svojega knjižnega jezika; če je veliko število naših rojakov to storilo kot politični Hrvati pred 100 leti, jim ne zamerimo. Če bolj ljubijo ženske rime kot moške, tudi prav. Nikakor pa si ne damo raztrgati za vse čase svojega narodnega telesa na dvoje. Nas s Hrvati kot pri sijamskih dvojčkih vežejo kajkavci, s Srbi pa jih vežejo štokavci.

Nobeni Doboviški, Lončarji, Kocmurji in Vidmarji ne bodo razrezali kajkavcev, ne bodo odrezali Slovencev od Hrvatov. Tujci in politični konjunkturisti ne bodo napravili narodne razpoke na Sotli, Gorjancih in Kolpi. Upamo, da Maček, ki je po očetu Slovenec, zdaj pa je Hrvat, ne pričakuje splošnega slovenskega predsedlavlstva. To bi bila zmeta.

*

Mi smo razžaljeni. Res je. Tako imenovana »Združena opozicija«, Maček, Davidovič, Jovanović-Pižon in njihovi mlajši govori in pišejo, da se bodo sporazumeli »Srbi in Hrvati«. Da tako govorijo samostojni demokrati Vilder, Budisavljevič in kar je še Pribičevićevih batinašev, se ne čudimo. Še manj se čudimo slovenskim

zaslužili obresti, ki so jih plačevali njihovi vložniki. Ako se hočemo na kratko izraziti, so denarni zavodi dajali iz kratkoročnih vlog dolgoročne kredite. Do tega so bili v toliko upravičeni, ker je izkušnja učila, da je velik del kratkoročnih vlog ostal stalno v denarnem zavodu.

Ta sistem je zadostoval samo za normalne razmere, v katerih se je gospodarstvo mirno razvijalo in v katerih so se vršili dvigi s strani vložnikov v normalnem obsegu. Čim je pa prišlo do tega, da so vložniki postali iz kakršnegakoli vzroka nezaupni ter v velikem številu istočasno zahtevali od denarnega zavoda izplačila svojih vlog, je moral ta sistem odpovedati. Tako nezaupanje in nervoznost med vložniki nastane v primeru vojne ali siceršnjih resničnih ali pa tudi domnevnih perturbacij. Posebno po vojni so vložniki zelo nezaupni, ker so doživeli vsled razvrednotenja denarne vrednosti že mnogo bridkih razočaranj. Na opisani način organizirani denarni zavod seveda ne more kljubovati velikemu navalu vložnikov in v tem slučaju je potrebna pomoč bodisi kakšnega drugega denarnega zavoda ali pa države. Medse-

lovcem za poslanskimi mandati, ki lovijo sestrel od Habsburga čez Mačka do Jevtiča in se včasih z žegnano vodo prekrizajo celo pred Korošcem.

Kje pa ostanejo Slovinci? Sicer znani zagrebski list »Nova Evropa«, ki je že marsikaj zagovarjal, je zadnjič Slovence prav brezstidno razžalil. Pravi, da se Slovinci nimamo nič vtikati v razmerje med Srbi in Hrvati, in zadevo tako neka-ko zmenca, da smo Slovenci nekakšna narodna manjšina, ki si ji bo že dalo, kar bo državni narod Srbohrvatov smatral za prav. Sicer pa je ta državni narod uvideven, celo usmiljen. In se torej nam Slovincem ni kaj hudega bati. Beseda v državi pa gre samo Hrvatom in Srbom. (Tem tudi. Vendar nekaj usmiljenja.)

*

Kdor misli Slovence odpraviti kot paglavce, se bo uštel. Nič ne zaležejo begunci od »Bojevnika« do »Slovenske zemlje«. Kdor je pljunil prvemu idealu v obraz, bo pljunil še svojemu novemu maliku, ko ta ne bo več obljubljal mandatov. Kar se danes za dr. Mačka lovi med Slovinci, je z malimi izjemami konjunkturistično in nezanesljivo, ali pa meri drugam, čez še vse čisto druge meje.

*

Zapisali smo vse te odkrite besede predvsem na naslov dostojnih Hrvatov. Če zahtevate boljše, pravičnejše ureditev Jugoslavije, imate prav. Vsi poštene Srbi in Slovinci bomo pomagali. Glavno je, da ostanemo skupaj, enakopravni in zadovoljni. Pa le nič ne prezirajmo drug drugega! Predvsem pa ne iščimo dezertjerjev, ki bodo pomagali našim posebnim ciljem. Pljunimo jim rajši v obraz! Izbrcajmo jih iz naših poštenih hrvatskih, srbskih in slovenskih hiš. Pa bo vse bolj snažno, pošteno in pravično med nami.

*

Jugoslavija ne obstane brez zadovoljnih Hrvatov. Še manj obstane brez zadovoljnih Srbov. Jih je več in so si vajeni vzeti besedo. Kdor pa misli potegniti na Sotli, Gorjancih in Kolpi večno mejo med Hrvati in Slovinci, je tepec. Slovinci ga bodo izpljunili, Hrvatom pa bo storil ne mačjo, ampak medvedjo uslugo. Ne tiščimo v sršenovo gnezdo. Bo le še najboljša tista: »Slovenec, Srb, Hrvat, za uvek brat i brat.« Narodna manjšina pa naj bodo tisti, ki imajo vse za potrebno kvalifikacije. Slovinci si domišljajo, da imajo v Jugoslaviji vse potrebne lastnosti državnega naroda kot njih številnejši slovanski bratje Srbi in Hrvati.

Poslednji številki smo priložili položnice za vse one naročnike, ki so v zaostanku z naročnino. Apelirali smo na poštenje posameznikov, ki brezbrizno sprejemajo naš list, kakor da se ne zavedajo, da so s tem prevzeli tudi dejansko in moralno dolžnost, da ga tudi plačajo. — Zahvaljujemo se onim, ki so naš poziv pravilno razumeli ter nam že nakazali naročnino, zamudnike pa ponovno in poslednjič prosimo, da v izogib neprijetnosti in stroškov, ki bi jim nastali iz te obveznosti, zadoste svoji dolžnosti napram upravi našega lista.

bojna pomoč denarnih zavodov seveda odpade v tem primeru, ako zahtevajo vložniki istočasno od vseh denarnih zavodov povračilo svojih vlog, ker se v tem slučaju nahaja vsak denarni zavod v težkem položaju ter mora uporabiti vsa razpoložljiva sredstva, da predvsem zadosti zahtevam svojih dolžnikov.

Jeseni leta 1931 je nastala tudi pri nas pod vplivom raznih polomov izven naše države panika med našimi vložniki, ki so zahtevali izplačilo svojih vlog. Denarni zavodi niso mogli ugoditi željam vseh svojih vložnikov iz navedenih razlogov, posebno pa, ker jim ni priskočila na pomoč država, ki bi edina mogla to storiti. To dejstvo je seveda splošno nezaupanje še povečalo, ljudje so začeli skrivati gotovino tako, da je prišlo do velikega pomanjkanja denarja. Gotovina je postala redka ter je vsled tega začela rasti kupna moč denarja, stvarnim vrednotam, kakor n. pr. nepremičninam, blagu itd. je pa padla cena. S spremembo denarne vrednosti so prišli denarni zavodi v nove težkoče; porušeno je bilo ravnotežje med vlogami in naložbami denarnih zavodov. S porastom denarne vrednosti se je razmerje spremenilo v korist upnikov in v škodo dolžnikov. Dočim so denarni zavodi dolgovali svojim vložnikom vloge v isti višini kakor do tedaj, se je premoženjsko stanje dolžnikov znatno poslabšalo ter so postali mnogi do tedaj varni krediti denarnih zavodov ogroženi. To je glavni vzrok težkega položaja, v katerem se nahajajo še sedaj naši denarni zavodi, tako, da je v mnogih primerih postala njih sanacija neohodno potrebna, da se zopet vzpostavi porušeno ravnotežje.

Polagoma so prihajali tudi naši mero-dajni krogi do spoznanja, da je treba pomagati denarnim zavodom v njihovem težkem stanju, ako se hoče omiliti gospodarska kriza. Izšle so razne odredbe, od katerih je najvažnejša še sedaj veljavna uredba o zaščiti denarnih zavodov in njihovih upnikov. V tej uredbi se predvideva za denarne zavode, ki zaprosijo za zaščito, odlog plačila, sanacija ali pa izvenstečajna likvidacija. Denarnim zavodom se dovoljuje odlog izplačil za dobo 6 let ter se vloge obrestujejo po nizki obrestni meri do 2%. Nadalje je predvidena sanacija denarnih zavodov, pri katerih obstoji za to potreba v tej obliki, da se povzra vrednost premičnega in nepremičnega premoženja denarnega zavoda in da se uporabi za kritje nastalih izgub lastna glavnica in rezerve; ako pa to ne zadostuje za kritje vseh izgub, tedaj se lahko dovoli zavodu razlastitev vlog do 40%, da se s tem nadoknadijo izgube, ki jih je pretrpel zavod. Sicer uredba ne rabi tega izraza »razlastitev«, vendar je v bistvu smisel tak. Ta zadnja odredba globoko zadene vložnike ter se je te možnosti poslužilo doslej le malo denarnih zavodov, v Sloveniji Zadružna gospodarska banka. Po njenem sanacijskem načrtu, ki ga je ministrstvo odobrilo, pojde 40% vseh vlog nad Din 10.000 — razen onih vlog, ki so po uredbi od tega izvzete, v specialni rezervni fond, ki služi v pokritje izgub oziroma dubioznih terjatev. Isto je storila tudi Jadransko-Podunavska banka, vendar s to razliko, da pridejo pod udar samo vloge nad 100.000 dinarjev.

Ni naš namen kritično obravnavati na tem mestu to važno uredbu, dasi bi se moglo mnogo povedati o njej.

V glavnem hočemo ugotoviti, da je problem denarnih zavodov mnogo globlji ter da ga vse dosedanje odredbe ne obravnavajo v polnem obsegu, temveč zelo nezadostno. Videli smo, da tiči glavna napaka v sistemu oziroma organizaciji denarnih zavodov ter da je ta sistem tako nezadovoljiv, da ne more kljubovati resnejšim preskušnjam. Vsi dosednji ukrepi pa streme samo za tem, da se v najboljšem slučaju vzpostavi staro stanje, niti najmanj se pa ne dotikajo reorganizacije sistema. Nujna posledica tega mora biti dejstvo, da bodo tudi v najboljšem slučaju, ako se v polni meri vzpostavi staro stanje in se popolnoma sanirajo denarni zavodi, izpostavljeni vložniki in denarni zavodi istim nevarnostim kot doslej. Izgleda, da nas niso bridke skušnje prav nič izmodrile, mnogim pa itak ugaja stanje ter se na vse kriplje branijo vsake spremembe. Račune itak plačujejo široke ljudske množice, ki jih kapital tira v beraštvo in obup.

Spričo tega položaja smatramo za nujno potrebno sanacijo sistema in ne samo sanacijo posameznih denarnih zavodov. Neohodno potrebno je pred vsem, da se odvzame denarnim zavodom njih zaseb-

no-pridobitni značaj tako, da lahko vrše v polni meri svojo posredovalno gospodarsko funkcijo. Denarni zavodi naj služijo narodnogospodarskim interesom ne pa obratno. Ako preneha biti dobiček edina svrha denarnih zavodov, tedaj bi se mogla znatno znižati obrestna mera, kar bi bilo ogromnega pomena za poživljenje vsega gospodarstva. Nadalje se je že večkrat naglašala nujna potreba po bančni zakonodaji s poostreno materialno in kazensko odgovornostjo za vodilne činitelje denarnih zavodov. Ni nobenega dvoma, da so mnogi denarni zavodi prišli v resne težkoče ali pa celo propadli, ker so vodilni faktorji brez kontrole in odgovornosti lahkomišelnost in zlonamer-no gospodarili z denarjem, ki ga jim je ljudstvo zaupalo, ter ga izdajali v politične, privatne in druge nedopustne svrhe.

Posamezni denarni zavod pa ne more vršiti v polni meri svoje gospodarske funkcije, ker sta njegov delokrog in njegova finančna moč omejena; zato bi bil potreben še korak dalje ter bi se morala ustanoviti centrala denarnih zavodov, ki bi vršila kontrolo nad njimi ter usmerjala njih delovanje po enotnih in smotr-

nih narodno-gospodarskih vidikih in načrtu. Taka mogočna in enotno vodena finančna organizacija bi omogočila silen razmah narodnega gospodarstva in mnoge prepotrebne kulturne in socialne akcije kakor na pr. javna dela, za katera ni sedaj niti volje niti denarja.

Da bi taka organizacija nudila vložnikom neprimerno večjo varnost kot doslej, je samo po sebi umljivo; ako bi posamezni denarni zavod prišel v zadrego, tedaj bi mu priskočila na pomoč organizacija z vso svojo finančno močjo ali pa vsaj s centralnim rezervnim fondom, ki bi se osnoval v to svrhu. Ta varnost vložnikov bi postala skoro absolutna, ako bi država prevzela vsaj delno jamstvo za vloge.

Zabeležili smo nekoliko misli povodom težkega in kaotičnega stanja naših denarnih zavodov; mislimo, da zanima to vprašanje prav posebno našega preprostejšega človeka, ki občuti vso težo tega stanja, bojimo se pa, da bo ostal tudi ta glas klic vpijočega v puščavi, ker manjkata volja in moč ter se protivijo takim reformam temne sile in interesi posameznikov.

Jugoslovansko ljudsko gibanje »Zbor« Pravila vložena

Že četrti mesec je naš neumorni tovariš Dimitrije Ljotić, predsednik Jugoslovanskega ljudskega gibanja »Zbor« stalno na potu, stalno med ljudstvom širom cele Jugoslavije. Tako ga vidimo že junija v Novem Sadu in Osijeku, 5. julija v Zagrebu, 19. julija v Nišu, potem istega meseca v Aleksincu, Beli Palanki, Kruševcu, Užicu in Čačku. Tega istega meseca je bil v prostorih »Zbora« v Beogradu tudi sestanek ustanoviteljev »Zbora« iz cele države, na katerem so bila so-glasno sprejeta pravila gibanja ter bil izvoljen začasno kot predsednik pripravljalnega odbora tov. D. Ljotić, kot prvi podpredsednik in namestnik predsednika pa tov. Dr. Jurij Korenić, zdravnik iz Zagreba. Temu sestanku so prisostvovali tudi tovariši iz pripravljalnega odbora za Slovenijo.

V avgustu je obiskal tov. Ljotić Pirot, Vranje, Kumanovo, Skoplje, Kosovsko Mitrovico, za dne 25. avgusta pa je imel napovedano samo konferenco v Petrogradu, ki pa se je radi velike udeležbe iz okolice spremenila v veličasten zbor, tako, da je bila zato pripravljena dvorana premajhna ter je bilo vodstvo primorano, da pripravi še eno dvorano, v kateri so zborovali po zvočniku poslušali govor tov. Ljotića in ostalih govornikov. Pa še jih je moralo veliko oditi, ker niso dobili prostora.

Iz govora tov. Ljotića na tem zboru posnemamo sledeče: Takoj v začetku je govoril izjavil, da ne ve, če bodo vsi prisotni zadovoljni z njegovimi izjavami, toda da jamči, da se na tem zboru ne bo slišalo niti ene besede, ki ne bi temeljila na resnici, stvarnosti in pravici. Bori »Zbora« prihajajo med narod ne iz želje, da pridejo do osebnih koristi, temveč, da stvari, potrebne za dobrobit ljudstva, postavijo na trden temelj, na granitno skalo pravice, resnice in ljubezni. Ljudsko gibanje »Zbor« se je rodilo pod drugimi okolnostmi kot ostale politične stranke. Rodilo se je istočasno na raznih krajih naše države. Ljudje, ki se niso nikdar videli in poznali, so začeli istočasno v Zagrebu, Ljubljani, Beogradu, Sarajevu, Sušaku in Petrogradu misliti o ljudskih težavah, iskati resnico, preiskovati vzroke teh težav, začeli so vsi z istimi besedami govoriti ter iskati zdravil za boljšo ureditev države in moralno ozdravljenje. Gibanje se loči od političnih strank tudi v tem, da ima čisto drugačno mišljenje o politiki, kakor pa one. Ni politika laž in prevara, niti sredstvo za doseg visokih mest, raz katera se deli pravica samo sorodnikom, temveč politika je grenka in zelo težka služba ljudstvu, ne pa sladka, prijetna ali celo neodgovorna.

Vzroki množestvilnih nezadovoljstev in ogromnih ljudskih težav niso nič preveč množestvilni in med seboj v tesni zvezi. Vse sestavljajo v glavnem tri važna vprašanja in sicer:

1. ureditev države in oblasti; 2. način izhoda iz socialnih težav; 3. moralno ozdravljenje. — Vsa ta vprašanja se morajo rešiti v celoti, kajti, če se samo eno,

ali celo samo polovica enega vprašanja prav ne reši, ne bo ničesar rešenega!

Oblast je potrebna v državi, popolna in dejanska oblast, ne pa samo oblast na papirju. Toda prav tako mora biti oblast zvezana z dejansko in strašno odgovornostjo, brez katere oblast preneha biti oblast in postane nasilje.

Današnja oblast temelji na političnih strankah, katere nikdar niso vodile resnične ljudske in državne politike temveč izključno strankarsko politiko.

Politična industrija

Po svetovni vojni se je Evropa začela polagoma amerikanizirati. Tudi pri nas so se kmalu pokazali nekateri izrastki tega pojava. Podjetnih ljudi se je polastila neugnana želja po industrijalizaciji. No, pa do tu bi bilo še vse prav. Industrijalizacija, boste rekli, nam je celo potrebna, da se do gotove meje osvobodimo gospodarske zavisnosti od inozemstva. Seveda, priznamo, ampak bistvo amerikanizacije je v tem, da se uvaja industrijalizacija vsepovsod in za vsako ceno, kakor da bi bila nekaj edino zveličavnega. Tako so, recimo, Američani začeli uvažati stroje tudi tam, kjer bi se to zdelo nepotrebno. Celotni kuhanju kave so dejali, da so stroji neohodno potrebni — in so jih naredili. No, pa slava jim — zato imamo v Daj-damu tudi res dobro kavo. Torej tudi do tukaj bi bilo vse dobro. Ampak pojdemo za korak naprej. Značilno za amerikanizacijo je ne le to, da hočejo Američani izdelovati vse predmete izključno s stroji, ampak da jih hočejo izdelovati čim hitreje in v čim večji količini. To dosežejo na ta način, da predmete proizvajajo v serijah in po možnosti na tekočem traku. In še nekaj drugega je značilno za ameriško industrijsko proizvodnjo, namreč tole: vsaka industrija naj bo po možnosti tako urejena, da lahko vsak trenotek presedla, to je, da v slučaju zastoja na tržiščih more nemudoma preurediti proizvodnjo za kakšen nov predmet, ki se dobro prodaja.

Duh industrijalizacije pa je nenavadno ekspanziven. Ne omejuje se samo na proizvodnjo avtomobilov, plugov, pločevinastih škafeljev, aeroplanskih motorjev in strojev za kuhanje kave, marveč počasi pronica tudi v druge panoge življenja. Tudi na politično polje. Saj je pa tudi razumljivo. Zelo pogosto se politični položaj hitro menjava, posebno tedaj, ako si je voditelj postavil cilj, ki je zasajen preblizu. Cilji morajo biti v spoštljivi daljavi, kajti le tedaj more tisti, ki k njemu koraka, držati pravo smer. Če pa je cilj blizu, ga na neravnih političnih poteh kaj kmalu lahko zakrije najmanjša vzpetost, celo najbolj nemaren šop kopriv ali kakšna bolj košata bodeča neža ga lahko zastre očem tistega, ki pred svojim tropom nosi zvonec. Ako pa se celo zgodi, da ma politični »čelnik« cilj kar v samem sebi, potem ni vredno, da bi človek sploh izgubljal kakšno besedico. No, in ako se zgodi, da je v takih oko-

Njihovo politiko dik-tirajo strankarski in osebni interesi, pa zato niso v stanju, da izvedejo ljudstvo iz današnjih težav. Če država hoče, da se bo v njej izvajala splošna ljudska politika, se mora naslanjati na nekaj trdnjega kakor na stranke, na nekaj temeljitejšega in solidnejšega. Prava in trdna oblast in kontrola se mora izgraditi in naslanjati le na interese stanov, za katere so posamezniki bolj trdno vezani kakor stranke.

Vse današnje težave na svetu so posledice morale liberalnega kapitalizma, pod katero vsak dela, kakor in kar hoče. Eni razpravljajo, a drugi nimajo kruha, na eni strani mečejo v morje in uničujejo ogromne množine hrane, medtem ko nad 200 milijonov ljudi na svetu — strada! Liberalni kapitalizem skupaj z liberalno demokracijo vodi vse bolj globoko v prepad. Namesto kapitalističnega gospodarstva mora priti nekaj boljšega, pravičnejšega, nekaj drugega. Zato smo mi za načrtno gospodarstvo ter odločni nasprotniki neomejeni gonji za osebnim dobičkom, vsemoči in gospodarjenju posameznih interesov na škodo skupnosti.

Končal je tov. Ljotić z izjavo, da hodi gibanje »Zbor« po težavni in dolgi poti, na kateri ni prostora za one, ki se bavijo s sladkimi mislimi, ker naša pot je trnjeva pot!

Dne 8. t. m. je tov. Ljotić zboroval v Vrhu, kjer je v glavnem govoril v istem smislu kot v Petrogradu. Svoj govor je zaključil z besedami:

Mi imamo danes, tako maloštevilni, kot smo, poguma, da v globokem prepričanju izjavimo, da bomo popolnoma uspeli. Istega dne popoldne je imel tov. Ljotić še dva zbora v okolici Vrha, ki sta prav lepo uspela.

Ljotićevi shodi se bodo nadaljevali in bo kmalu prišel v Slovenijo.

liščinah cilj izginil in se je smer »polomila«, potem je treba vso politično industrijo preusmeriti, izdelati hitro nov cilj in ga vreči na trg, da ne bo trgovina zastala. To isto je treba tudi storiti, ako ljudje iz katerega koli vzroka ne marajo več za stari politični cilj — pa naj si bo, da so se ga naveličali, ali da je konkurenca vrgla na trg kaj bolj privlačnega. Politični voditelj mora biti, kakor trgovec, dober psiholog in mora vedeti, na kaj so ljudje zlasti udarjeni, kaj jih posebno vabi in vleče. Ta sorodnost med političnim voditeljem in trgovcem je značilna. Saj imamo pri nas celo slučaje, da se trgovec in voditelj družita v eni in isti osebi, dejansko ali pa vsaj po imenu.

Izdelovanje novih ciljev in novih, lično vezanih programov zahteva včasih velike brzine. Ako se tako izdelovanje racionalizira, amerikanizira — potem je najbolje, da se izdelovanje uredi na tekočem traku. Kako je v tem oziru drugod po svetu, to nas za enkrat ne zanima, pač pa lahko rečemo, da je pri nas doma zadnje čase nastopila mrzlična industrijalizacija na političnem polju. Treba je priznati nekaterim političnim industrijem izreden zmisel za izdelovanje na tekočem traku. Enega imamo na primer, ki je svojo proizvodnjo že šestkrat preuredil. Šestkrat so ga namreč konkurenti že »pretrgovali«, tako da je moral v kratkem razdobju vreči že šestkrat nekaj novega na trg. Bog pomagaj, kaj je pa hotel. Kajti industrio, pa tudi politično, je škoda kar na lepem opustiti ali demon-tirati, zlasti, kadar je človek v to industrio kaj investiral. Investiralo se pa je, saj so nam politični podjetniki celo navajali številke.

Politična industrija lepo napreduje. Izdelujejo se lične tablice iz stisnjene zra-ke z brezbarvnimi napismi — to je zadnja iznajdba! — ki oznanjajo politični cilj, ki ravno najbolj kurzira na političnem trgu. Taki napisji so bili: Jugoslavija nad vse! Stanovska država! Slovenija in demokracija nad vse! Živio Korošec! Dol ž njim, živio Maček! Ljubi Davidović čast in hvala! Združena opozicija nad vse! — Podjetnik s fabrikacijo na tekočem traku meče z bliskovito naglico taka gesla, izgotovljena v lični obliki, na trg, ljudje se trgajo zanje, toda le za hip. Ko vidijo, da so iz stisnjene zra-ke, povpraševanje pade. Na trg pridejo drugi izdelki in igra se začne znova.

Kljub tej navidezni prosperiteti pa akcije te tovarne na borzi padajo. Ta razmah, ta na oko blesteči procvit vzbuja namreč nezaupanje, kajti vsi vedo, da se za pogosto menjavanje proizvodnje troši nesorazmerno preveč kapitala — moralnega namreč v našem slučaju. Zato zaupanje pada, padajo akcije. Toda pri vsaki stvari se eden smeje. Namreč konkurenca.

IZGUBLJENI SIN

Kdo je? Poglej v pratiko med sejmarje!
Rok: »Kaj pa si tako zamišljen?«
Matija: »Premišljuje, kako prav ima sveto pismo.«

Rok: »Seveda ima prav. Sv. pismo ima zmeraj prav.«

Matija: »Posebno glede izgubljenega sina. Če bi bil tisti sin ostal doma pa delal in garal za očeta, ne bi bil v takih časteh, kot pa je bil, ko se je potepel, vse zapravljal in se še zadolžil, potem, ko ni imel več kam drugam, pa se vrnil domov k očetu.«

Rok: »Govoriš sumljivo kot kakšen jugoslovanski dobrovoljec. Kam pa meriš?«

Matija: »Nič ne merim. Da sem bil jugosl. dobrovoljec, skrivam pred vsemi ves čas po vojni. Toliko previden sem že. Upam, da me ne izdaš, ko ti to zaupam v uri slabosti. Ampak tisto pa menda lahko povem, da sem že pod Avstrijo vpil: »Živio Srbi!« Neki moj znanec pa je kričal, ko je bil Franc Jožef za avstrijskega cesarja, ravno narobe.«

Rok: »Že vem, kaj je vpil. »Gor z njimi!« ali tako nekako. Ti si tiste besede najbrže narobe razumel. Nič hudega jim ni želel. Le povišati jih je nameraval.«

Matija: »Da, da, povišati, to je pravi glagol.«

Rok: »No, vidiš. Pri profesorju Grošlju si imel dober red v logiki. To se vidi. Ali ni zadeva v redu? Tisti jih je torej hotel povišati ob izbruhu vojne, oni pa so se mu kavalirsko revanžirali in so ga povišali sedaj. Kaj ni vse v redu?«

Matija: »Seveda je. Sv. pismo ima prav.«

Rok: »Vedno. Sumim pa, da sedaj misliš na cucelj.«

Matija: »Res je; kako si uganil?«

Rok: »Vidiš: molčeč in ubogljiv otrok dobi cucelj, kadar starši mislijo, da je prav. Nagajivemu in kričavemu otroku pa usta s cuceljem zamašijo.«

Matija: »Kakšen red si že imel ti v logiki pri profesorju Grošlju?«

Rok: »Komaj zadostno. Pač pa sem imel prav dobro v verouku pri profesorju Svetini in pri profesorju Šarabonu odlično v — zgodovini.«

SLOVENSKA FRONTO.

(Odvetnik dr. Nabodalo in dežnikar Stavicelj sta našla v prejšnjem stanovanju nekega politika mažo, ki jo je ta vporabljal zoper politično malokrvnost. Srečna najditelja sta dala mažo takoj patentirati pod imenom »slovenska fronta« in jo zdaj prodajata kot zdravilo zoper vse bolezni in nadloge.)

Ježek (na peči): »Ata, kruha-a...«
Oče Prah (zamomljajo): »Slovenska fronta!«

Nejčee (bosopet, se prestopa): »Ata, zebem me! Kupite mi čizme!«

Oče Prah (brundajo): »Tudi slovenska fronta!«

Žena Polona: »Jaz ne morem več taka hoditi. Vsaj predpasnik moram kupiti. Še krp ni več pri hiši.«

Oče Prah (uganejo): »Vzemi iz skrinje slovensko fano, pa se zavij vanjo!«

Micelj: »Ata, gospodična učiteljica so rekli, da mi morate kupiti abecednik.«

Oče Prah (mrmrajo komaj slišno): »Slovenska fronta! Tukaj imaš abecednik!« (Ji dajo zadnjo številko »Bolničarja«.)

NEMŠKI IN SLOVENSKI ROJAK.

Knoblehar: »Goethe je dejal na smrtni postelji: Več luči! Kocmur pa piše v »Slovenski zemlji«: Več politike!«

Rak: »Kdo pa sta ta dva?«

Knoblehar: »Goethe je nemški rojak, Kocmur pa slovenski. Prvi je pisal pesmice za nemške otroke, najrajši o škrtu, drugi pa piše pripovedke za slovenske otroke, najrajši o mačku. (Včasih je znal tudi tisto o judovskih dvojčkih Markotu in Angelčku, zdaj jo je že pozabil).«

Rak: »Zakaj pa sta rekla tisto zavoljo več luči in več politike?«

Knoblehar: »Ta dva znamenita moža sta živela 150 let vsaksebi. Ko je Goethe zahteval več luči, na Nemškem še ni bilo elektrike, pa so svetili s trskami. Če Kocmur zdaj pri nas zahteva več politike, bo že menda zato, ker je je premalo. Dela in kruha je še preveč, politike pa malo ali nič.«

Rak: »Tega pa ne zastopim.«

Knoblehar: »Potem si pa fašist.«

HRABRI SLOVENEK.

Pecelj: »Ali nisi ti radikal, Polh? Zakaj pa zabavljaš samo čez Jevtiča in njegove pajdaše Marušiča, Puelja in Puca?«

Polh: »Čez te je dovoljeno zabavljati. Sicer se pa časih spomnim tudi Uzunoviča, Kramerja in Srškiča!«

Pecelj: »Kaj pa tvoji sedanji vodite-lji?«

Polh: »Potrpi malo! Sedaj so »ta pravi«. Čez nje se zdaj ne sme zabavljati. Ti so »sedanjki«. Gotovo bodo pa tudi oni enkrat bi v šii. Tako nas skušnje uče in jugoslovanska politika. Tedaj jim ne bom prizanašal.«

Pecelj: »Ti si pa pogumen, Polh.«

Polh: »Kot vsi hrabri Slovenci. V živem človeka ne streljam. Si ne upam. Mrtvem pa strel ne škoduje. In mrtli se mi ne more maščevati, če ga stokrat prestrelim.«

Pecelj: »Živio, Polh, ti si pravi Slovenec.«

ČISTO ENOSTAVNO.

Loncegoj: Stavicelj ga pa pihne! Saj ima ta človek celo pisateljski talent.

Živoder: Zakaj tako misliš?

Loncegoj: Le poglej tale članek v »Bolničarju«, s kakšnim članom je pisan, saj ima literarno vrednost.

Živoder: Pokaži! (Čita na glas)

»Ljudstvo je bilo kakor v velikem gledališču in strmelo v zastor, za katerim so igralci-politiki pripravljali predstavo. Pri vsaki sliki se je dvignil zastor in strmečemu ljudstvu je igralec razodel nove resnice, nove smernice, nove načrte in nove programe. Nato pa je zastor zopet zdrčal navzdol in pripravljala se je nova predstava, izmenjali so se novi kostumi. Šminka je izpremenila obraze in izraze, da se je strmeče ljudstvo upravičeno divilo in čudilo veliki umetnosti pretvarjanja in izpreminjanja. Glavni del predstave pa je ostal ljudstvu neviden, kajti tja za kulise ono ni moglo nikdar videti, ni videlo skritih režiserjev, ne tistih, ki delajo za kulisami luč in temo, grom in blisk, ni videlo vseh teh pripomočkov, ki pričarajo na oder junaške, zale in plemenite viteze. Na odru, v svitu raznobarnih reflektorjev in v okviru lepih kulis ni bilo videti, da so vsa tista kraljevsko lepa oblačila, stare umazane cunje, da so tisti zali, rožnati vitezi pod šminko in lasuljo, stari, utrujeni in slabi igralci in da so vse te lepe in plemenite besede igralčeve srecu popolnoma tuje in nimajo z njim nič skupnega. Vse to je ostalo skrito, vse to je bilo spretno prikrito.«

Res je, spretno piše mož. Ampak to mi povej, ti Loncegoj, ki ga poznaš. Kako pa to, da je tako natanko poučen ne le o tem, kaj vidi ljudstvo na tem odru, marveč celo o tem, kar se godi za zastorom in v igalskih sobicah.

Loncegoj: I človek božji, to je čisto enostavno! Ali ne veš, da je bil pri teh predstavah za »kulisensibarja«.

SLUŽBENI NATEČAJ.

Tvrdka Maček in drug razpisuje službo predsednika svoje podružnice za Slovenijo. Prosilci naj hitro vložijo prošnje. Prednost imajo rekorderji v skakanju. Dokazati morajo, da imajo vedno pripravljen predsedniški govor v žepu. Pripominja se, da politična nerazumnost ni nobena zapreka za doseg razpisanega mesta.

STANOVI ALI GLASOVI.

Če bi vsi stanovi dobili zaščito, bi kreditni sistem prišel v absurdnost, so odgovorili merodajni naivnemu uradniku, ki se je potegoval za zaščito uradništva. Če bi vsi volilni glasovi dobili za-

ščito, bi »demokratski« sistem prišel v absurdnost, so si pa pri tem mislili ti merodajni.

PRIPOROČA SE NOVI PRIROČNIK:

»Wie bleibe ich Unterbanus?« Vsebuje koristna navodila, s katerimi bo gotovo temu ali onemu ustrezno.

NOVI ZAKONI.

Demokracija na podlagi pooblastil pripravlja v komisijah iz pravnih profesorjev in parlamentarcev sledeče zakone:

Zakon o individualni zaščiti kmeta — ali volilni zakon,

Zakon o individualni zaščiti javnih »delavcev« — ali zakon proti korupciji. Projekt zakona o društvih pripravlja čisto izvenparlamentarna komisija, sestavljena iz članov »Boja«, Svobode in »Orjunao«,

Projekt zakona o tisku pa »Ošišani jež«.

ABSOLUTNA NIČLA.

Kaj je navadna ničla (0), vemo. Kaj pomenita dve ničli (00), tudi vemo. Kaj označuje ničla z manjšo ničlo desno zgoraj (0'), pa tudi. Nova pa je ničla z manjšo ničlo desno spodaj (0₀). Pri tem slednjem znaku prva večja ničla prav za prav ni ničla, ampak ničli popolnoma enaka velika črka O, ki predstavlja skupaj z malo ničlo desno spodaj kemično formulo O n i č, za kemično snov, ki so jo našli nekje na Dolenjskem. Formula te snovi bi sicer pomenila samo ono svetopisemsko »iz nič si in v nič si se povrnili«, toda ta ničla je le postala znana tedaj, ko so z njeno pomočjo prišli do absolutne ničle.

Kadar pade živo srebro na toplomeru do 0°, začne voda zmrzavati. Učenjaki pa se že dolgo trudijo, da bi prišli do tkzv. absolutne ničle, pri kateri zamrzne vsako gibanje materije in se razbijejo celo atomi. Do sedaj so se tej ničli sicer že zelo približali, toda čisto do nje še niso mogli priti. S tem večjim ponosom pa lahko danes ugotovimo, da se je vprav med Slovenci našel dosleden mož, ki je prišel čisto do absolutne ničle.

Z njemu prirojeno skromnostjo je tiho delal v svojem laboratoriju, ki ga je improviziral v neki tovarni za dežnike, solčnike in nogavice, dokler ni prišel po šestih neuspehih do absolutne ničle. Tedaj šele se je oglašil z rezultati svojih trudapolnih raziskovanj z izjavo, da preide na politično polje, ker je prišel potom sinteze jugoslovanstva, s pomočjo najrazličnejših ničel, do absolutne ničle.

POCENI SE PRODA OBNOŠENA OBLEKA...

Povodom prelevitve bivše SLS iz nezdravotvorne opozicije v državotvorno družabnico pri državni oblasti je le-ta odložila obnošeno obleko slovenstva in si omislila nov svečan jugoslovanski ornat. Odloženo obleko je hvaležno prevzel »Bojevnik«, kot je razvidno iz zadnje številke.

LICITACIJA.

Že vsa povojna leta si lastijo razne stranke, straniče, struje, delniške družbe itd. monopol na razne kulturne, politične in etične vrednote, ki so življenjskega pomena za naše ljudstvo.

Ker se je v zadnjem času zopet vnel srdit boj med tistimi, ki so poklicani ali vsaj mislijo, da so poklicani, da se bore za narodov blagor, predlagamo, da se v interesu miru in razčiščenja pojmov razpiše licitacija na monopolni zakup sledečih narodnih dobrin za dobo vsaj desetih let:

1. na čisto slovenstvo, zajamčeno brez najmanjše primesi jugoslovanske ideje,
2. na pravo jugoslovanstvo s poljubno porcijo slovenstva, ki se dozira po političnih razmerah,
3. na krščanstvo v teoriji. Praktično krščanstvo ne pride v poštev radi po-

Kmečki dolgovi in nedotakljivost zasebne lastnine

Beograjska »Politika« (9. sept.) pri naša pod gornjim naslovom članek, kjer stoji tudi to-le:

Radi trdijo, da je krizo denarnih zavodov zakrivil kmet, ki je nehal plačevati dolgove. To je popolnoma neresnično. Točno in že po količini kmečkih dolgov v našem kreditnem sistemu, pa tudi ne odgovarja časovnemu poteku naše bančne krize. Kmečki dolgovi znašajo samo majhen del terjatev bank. Razen te-

manjkanja interesentov. Ostale narodne vrednote kakor n. pr. reševanje gospodarske krize, socialni napredek in državotvornost ne pridejo v poštev, ker so deloma neaktualne, deloma pa pridržane vsakokratnim oblastnikom.

KORAJŽNI GOLOB.

Picek: »Pravijo, da je tudi golob šel k mačku...«

Plevelj: »To je pa korajžno od njega.«

DOBER RECEPT.

V »Beogradskih Narodnih Novinah« piše kmet Radosav Jelić iz Smederevske Palanke tako-le:

»Naše ljudsko mnenje je, da je treba tako le kaznovati take ljudi, ki jim je izročeno poslovanje z milijoni državnega, ljudskega denarja, če ta denar ukradejo: kdor ukrade 1000 dinarjev državnega denarja, ali pa oškoduje državo za toliko, se kaznuje z enim letom težke ječe brez pravice na pomilostitev in na izgubo državljanskih pravic enkrat za vselej; kdor ukrade ali poneveri 2000 dinarjev, se kaznuje z 2 letoma robije in tako po vrsti do 20.000 dinarjev z 20 leti robije. Kdor pa ukrade čez 20.000 dinarjev, pa magari samo en dinar več, ta se kaznuje s smrtjo na vešalih na javnem prostoru!

To je naše priprosto ljudsko mnenje o takih ljudeh, posebno pa o tistih, ki od države prejemajo po deset in več tisoč dinarjev plače na mesec, pa vseeno kradejo in zlorabljaajo. Ko bodo odstranjeni ti korupcionisti in ljudske pijavke, tedaj bo odpravljeno tudi srbsko in hrvaško (in slovensko, op. ur.) vprašanje in v ljudstvu bo zavladala bratska sloga, ljubezen in blagostanje.«

POSTRANSKI ZASLUŽKI.

Šef: Gospodje! Eden izmed vas treh si je dovolil med izvrševanjem za 20 Din dnevno poverjene mu službe izvrševati še nabiranje oglasov za neki koledar. Jaz tega nikakor ne dovolim. Zato pa gre delo tako polzevo naprej, ko hočete imeti še postranske zaslužke. Mislim, da je plača 20 Din dnevno popolnoma zadostna za tako lahko službo.

Vsi trije: Da, da, gospod predsednik. Naravno, da je plača zadostna, to se pravi, da se razumemo, katero plačo mislimo. Vaša je že zadostna, Vaša, ker imate istočasno več služb in še privatno podjetje s skupnimi mesečnimi dohodki čez 20 tisoč dinarjev, to je na delovni dan preko 800 Din. Saj smo vsi trije socialno čuteči ljudje in Vam, ki ste brez otrok, iz srea privoščimo. Našim otrokom itak ničesar ni potrebno, saj živijo od humanitarnih društev. Priznamo tudi, da je potrebno, da se vse življenje uredi po načrtu. Naš načrt je najpriprostejši, ako se ga tudi vi poslužite, boste tudi lahko shajali z 20 dinarji na dan in še na preobilni teži, ki vas teži, boste nekaj zgubili.

„Politika“ kot šalivka

Stranka JNS, katere razorno delo smo z vsemi silami pobijali in tudi več kot mnogi drugi pripomogli do njenega razkroja in neslavnega konca, bi zopet rada vstala od mrtvih, če ne pod tem, pa pod drugim imenom. Ker sama nima pristave, pač pa veliko nezaposlenih generalov, bi rada sklenila nekakšno jugoslovansko fronto z drugimi skupinami in strankami. Kot piše beograjska »Politika«, je vrgla poželjivo oko tudi na gg. Hodjero in Ljotića.

Ali kaj g. Hodjero vleče nazaj k Uzunoviću in Kramerju, od katerih pravzaprav izhaja, ne vemo. Kar pa se tiče Ljotića, ki nikdar ni bil v JNS in je vedno smatral ustanovitev te stranke kot nedržavniško potezo ter JNS z vsemi močmi pomagal podirati, pa že lahko povemo, da je ugibanje v »Politiki« le pobožna želja, oz. ponesrečen dovtip

ga pa je veliko bank vsled svoje nezadostne likvidnosti in navala vlagateljev mnogo prej ustavilo izplačilo vlog, kakor pa so kmetje prenehali plačevati svoje dolgove.

Nelikvidnost mnogih denarnih zavodov prihaja v veliko večji meri odtod, da so dajali posojila samim sebi, svojim sorodnikom in svojim podjetjem, kakor pa odtod, da so posojevali kmetom. Tudi sama uredba o zaščiti zadolženih kmetov

je bila izdana dejansko bolj zaradi bank kakor pa zaradi kmetov. Zaščita zadolženih kmetov je bila samo lupina in omet, jedro pa je bila zaščita bank. Veliko tistih bank, ki so dobile zaščito, ni niti beliča posodilo kmetom.

Proti tem dejstvom je zastoj vsako govoričenje. Zatorej je neupravičeno zahtevati, da se mora zdravljenje omajane kreditnega sistema začeti s tem, da bi se ponovno vpostavila dolžnost kmetov, da plačujejo svoje dolge. Niso kmetje tisti, ki so začeli podirati takozvano dolžniško moralo.

Še manj upravičena pa je zahteva, ki se postavlja v imenu tkzv. »nedotakljivosti zasebne lastnine«, da morajo kmetje plačevati vse svoje dolge v celoti brez znižanja in brez izjeme.

Tisti, ki so potom trgovine z vložnimi knjižicami zniževali v tako izdatni meri svoje dolge napram vlagateljem za 30,

40, 50, pa tudi za 60 odstotkov, nimajo in ne smejo imeti pravice, da v tem smislu operirajo z načelom svetosti zasebne lastnine.

Če to načelo ni veljalo v tem smislu v vsej svoji strogi doslednosti za obveznosti bank napram vlagateljem, tudi ne more in ne sme veljati za kmečke dolgeve napram bankam... Posebno se ne sme na temelju tega načela zahtevati, da bi se morali vsi kmečki dolgovci plačati v celoti...

Postanek kmečkih dolgov, razmere in pogoji, pod katerimi so se sklepali, odplačevali in naraščali, vse to je tako različno, da ne gre vseh kmečkih dolgov metati na en kup in jih obravnavati na isti način. Veliko teh dolgov se dejansko ne more in se tudi ne bi smelo plačati v celoti.

Zanimivi članki v »Politiki« se bodo nadaljevali.

Načrtno gospodarstvo in Jugoslavija

(Nadaljevanje.)

Tako se je v velikanskih množinah izvažal neobdelan les v taki meri, da niso redki glasovi, ki resno zatrjujejo, da je sreča za nas, da se je ta izvoz ustavil. Kajti, če bi bilo to še dolgo trajalo, bi imeli kmalu kar več Krasov v državi. Če pomislimo, da so s tem izvozom upravljala razna gozdna industrijska podjetja kot Našice, se takim trditvam pač ne bomo čudili.

Prav tako smo izvažali začetkoma le najboljše plemensko živino, ko pa je te zmanjkalo, pa preostalo, ki seveda še malo in imela iste cene. Obenem je padlo število izvoza plemenitejših vrst živine sploh, porastlo pa število ekstenzivnejših vrst živinoreje, ovac in koz. Ker pa je naša vrsta ovc slaba, ne samo, da ne gredo te ovce v denar na zunanjem trgu, temveč niti na notranjem trgu ne dajo tega, kar bi od njih najbolj rabili, namreč dobro industrijsko sirovino — volno. To pa še posebno zato, ker radi pomanjkanja denarja v poljedelstvu nimamo vrh tega niti denarja za racionalno in zadostno prehrano ovc! Slaba in nezadostna hrana pa povzroča, da je ovčja volna redka, tanka in neelastična, ki daje grobo in vozlasto predivo. Skratka, tako predivo, da ga naša tekstilna industrija ne uporablja kot svojo sirovino, temveč uvaža volno iz inozemstva.

Tako smo prišli do industrijskih sirovin našega poljedelstva in živinoreje, pa se bomo pri njih malo zadržali. Kako je torej z volno, smo pravkar slišali.

Kar se svile tiče, smo imeli še l. 1930. v Vojvodini in Južni Srbiji 1.300.000 kokonov sviloprežke. Ker pa ni bilo nikogar, ki bi jih proizvajalcem odkazoval, je to število stalno padalo, tako, da imamo letos samo še 390.000 kokonov, pa še teh ni mogoče vnovčiti. Pri direkciji držav. svilarstva v Novem Sadu je bila sicer pravkar letos stavljen v obrat tovarna za predelavo svile, toda — brez obratnega kapitala, brez kapitala za nakup sirovin — kokonov! Zato pa se istočasno vsako leto povečava količina uvoza iz inozemstva!

Tudi bombaža imamo v Južni Srbiji. (Česar n. pr. Italija nima, pa zato sili ponj v Abesinijo.) Ker pa ni denarja za selekcijo semen, je tako kratkovlaknast, da ga zopet ne uporablja naša tekstilna industrija, temveč ga prav tako uvaža iz inozemstva! Vendar pa daje vprav kratkovlaknast bombaž odlične material za medicinske potrebe (obveze, vata). Ker pa ni denarja za tovarno sanitetnega bombaža, mi tudi za to uvažamo bombaž iz inozemstva!

Za lan in konopljo ni denarja za namakališča. Poljedelsko ministrstvo je sicer nedavno priporočalo svojim banovinarjem, naj delajo na ustanavljanju zadrug v to svrhu. Toda, ko je bila blizu Slavon. Požeje dejansko ustanovljena za to poskusna postaja na združni podlagi, nista imela niti banovina, niti ministrstvo za to denarja. Med vojno porušeno tako podjetje v Vranjski banji čaka še vedno brezuspešno na denar. V Sloveniji imamo v Grosupljem tovarno motvoza in vrvarno, pa tudi vse začetke predilnice. Semena za sirovine pa uvažajo iz — Litve! Zato moramo tu prav pohvalno omeniti ravnatelja te tovarne g. Dularja, ki se ne straši truda, da sam izdaja svoj časopis

»Lan in konoplja«, da bi propagiral med ljudstvom sejanje teh dveh rastlin in s tem pomagal kmetu in delavcu, sam pa se osamosvojil od uvoza.

Če pa sedaj pogledamo naš uvoz, potem pridemo do zanimive, toda žalostne ugotovitve, da mi prav za prav uvažamo to isto, kar že imamo doma! Samo v prvem polletju letošnjega leta smo importirali bombažnega, svilenega in volnenega prediva ter tkanin za tretjino milijarde, sirove bombaževine za 91 milijonov Din, ovčje volne za 78 milijonov Din in prediva iz drugih vlaken (n. pr. lan, umetna svila) za 33 milijonov Din!

Do še žalostnejših ugotovitev pa pridemo, ko si bomo v naslednjem ogledali industrijske sirovine iz našega rudarstva.

Bakrena rudišča imamo kar v šestih banovinah. Največja sta v Moravski banovini in sicer Majdanpek in Bor. Toda, ker ni denarja niti za eno edino elektrolitsko rafinerijo za predelavo bakrenih rud, moramo sirov baker celo z izdatnimi zlatimi primesmi izvažati, uvažamo pa za drag denar predelan čist baker in njegove izdelke, zlato, modro galico itd.

Železnih rudišč je po celi državi dovolj, vendar sta v obratu samo dve v Bosni: v Ljubiji in Varešu. Ker ni denarja niti za predelavo teh rud, izvažamo tudi železno rudo, a uvažamo dokončne izdelke iz naše lastne rude tudi po 16 krat višji ceni!

Nekaj plavžarstva imamo sicer tudi doma. Tako n. pr. na Jesenicah-Fužinah (Kranjska Industrijska družba) in v Ravnah-Guštanju, potem železarno na Muti in v Štorah pri Celju ter končno državno železarno v Zenici. Toda, namesto, da bi se vse te izpopolnjevale v proizvodnjo, kaže zadnja čisto tendenco, konkurirati zasebnim podjetjem z istimi pičlimi izdelki, kakor jih proizvajajo ti, čeprav vsi skupaj itak lahko predelajo le mal del naše železne sirovine.

Rudišča bauksita imamo v državi čez petdeset, od katerih pa so v obratu samo tri. Tudi tu nimamo sredstev niti za eno edino topilnico aluminija ne, tako, da gre ves bauksit v inozemstvo, odkoder potem kupujemo aluminijaste izdelke, po cenah, katere nam za naš aluminij predpisuje inozemstvo! Mi pa se po časopisih veselimo, kako lepo napreduje naš izvoz bauksita v Nemčijo!

Celo soli pri celi naši 1600 km dolgi morski obali (celinski obrežni črti) in izdatnih slanica v Bosni (Dolnja Tuzla), nismo bili v stanju, da si preskrbimo v dovoljni količini doma, temveč smo od zedinjenja pa do sedaj zmetali skozi okno že preko pol milijarde samo za uvoz morske in kamene soli. Kakor čitamo, je pravkar letos dogotovljena razširitev solarne v Ulčinju, poleg tega pa so baje odkrili zopet v bližini Dolnje Tuzle prav izdane slanice. Če bo to oboje zadostovalo za vse naše potrebe, kakor pravijo, bomo šele videli.

Čeprav zavzema premog pri nas med vsemi rudarskimi produkti prvo mesto, vendar uvažamo še vedno celo tiste vrste premoga, ki bi jih prav lahko nadomestili z domačimi!

Ogledali smo si torej, v kolikor to spada v našo temo, v glavnih grobih potezah naš izvoz, ki je, kakor se je žal pokazalo, v mnogočem obenem tudi naš

uvoz, samo v drugi obliki. Da bi izčrpali opis posledic našega gospodarjenja, se vrnemo nazaj h kmetu.

Kmet, ki je bil svoje čase celo tako podjeten, da si je iz lastnih moči omislil intenzifikacijo svoje pridelave, ali pa si je razširil svoje posestvo, pomnožil živino v hlevu, popravil hišo ali gospodarsko poslopje, pa si je gotovino za to izposodil, ali kupoval potrebno na kredit, ker je bil prepričan, da to z ozirom na letni izkupiček svojih pridelkov lahko stori, je postal naenkrat prezadolžen. Pa, kako tudi ne bil Saj mora pri prej opisanem porastu vrednosti denarja vračati za eno kravo 4 do 5 krav!

Kmet torej ni več mogel plačati svojega dolga obrtniku, trgovcu in denarnemu zavodu, obrtnik ne trgovcu, trgovec pa ne tovarnarju. Tovarnar je zato zmanjšal obrat in odpustil delavca, trgovec in obrtnik nameščena, država pa, ki od vseh skupaj ni dobila več toliko davkov in carin kot prej, je svoje varčevanje začela tam, kjer je šlo sicer najlažje, toda kjer je bilo najmanj opravičeno. Odpustila je namreč svoje nameščence ali pa jim zmanjšala plače. Vsi ti odpuščeni ali prikrajšani delavci in nameščenci so seveda takoj vstavili ali zmanjšali svoje izdatke pri trgovcih, obrtnikih in kmetih, vsi skupaj pa svoja plačila pri denarnih zavodih in tako so vsi delavni sloji z državo vred ostali brez denarja, razen tiste »domače« industrije, ki ni domača, in tistih čistokrvnih politikov, ki so žal domači.

ln kakšno industrijo smo dobili za krvavo ceno, katero predstavlja vse do sedaj opisano stanje? Predvsem industrijo, ki je naša le po mizerno plačanih delavcih, medtem, ko gredo njeni mastni dobički v inozemstvo. Industrijo, ki jo je vstvaril po večini le spekulativen tuj kapital, ki pri našem industrijskem protekcionizmu ne plača niti davkov, niti drugih davščin. So tudi častne izjeme vmes, ko je zašel čisto slučajno k nam tudi kak produktiven tuj kapital, toda te izjeme so redke. Takih izjem bi si želeli čim več, kajti tak kapital nam bo vedno dobrodošel. Takega je celo v Rusiji mnogo. Pa vendar še ni nikomur padlo na pamet, da bi le v snu pomislil, da tam vlada tuj kapital. Kajti čim on tam postane spekulativen, ali pa se meša v stvari, ki se ga ne tičejo, ga takoj zgrabijo za vrat, pa če se prav vse inozemstvo postavi s svojimi protesti na glavo.

Po »naši« industriji pa razsaja v glavnem le spekulativen tujec, ki smatra našo državo kot predmet za kolonialno izmозgavanje njenega ljudstva in njenih prirodnih bogastev s pomočjo domačih hlapcev tujega velekapitala iz vrst večjih pridobitnikov in politikov.

Mi ne napeljavamo vodo na svoj mlin, ko tako govorimo, temveč imamo jasne dokaze prav v vseh sedanjih aferah raznih gozdnih industrijskih podjetij a la

Našice, da so tu vedno šli roko v roki s kapitalom tudi naši »čisti« politiki, da sta torej liberalni kapitalizem in sodobna »demokracija« dva nerazdružna bratca, vredna drug drugega!

Ti »industrialci« so se vrgli seveda na tisto vrsto industrije, ki je za njih najpripravnější. Na tisto vrsto, za katero je potrebnih samo nekaj zasilnih barak in zgaranih, že davno amortiziranih strojev, kar se vse lahko takoj pusti na mestu in odnese pete v inozemstvo, čim je dobička konec in pa preti kaka vojna ali druga nevarnost. Nikdar se ne spuščajo v kake dragocene industrijske investicije, pa so se zato skoraj vsi spekulantl omejili le na tekstilno ali kakšno gozdno industrijo, medtem ko nimamo skoro nobene take »domače« industrije za predelavo naših sirovin v kovinski industriji.

Da nam ostanejo brezposelni, ko oni zmanjšajo obrat ali ko se jih več nabere, kakor pa more izdržati naše notranje tržišče, ali pa, ko oni odnesejo pete, to vendar ne more biti njih skrb! Zato pa bi tem bolj ta skrb morala biti dolžnost naših ljudi, ki jih je slepa sodobna »demokracija« vendar za to pooblastila, ne pa za upravne svetnike, delničarje ali prejemnike podkupovanj!

Da se ti naši ljudje niso pretegnili pri iskanju kreditov za res domačo industrijo, leži na dlani. Saj bi se s tem njim samim izmuznili iz rok mastni dohodki, katerih jim revna domača industrija, ustanovljena mogoče celo na združni podlagi, ne bo mogla nuditi. Zato tudi ni nihče resno »vznemirjal« Narodne banke, da spremeni svojo kreditno politiko in podpre poljedelstvo in tisto domačo industrijo, ki jo resnično rabimo.

Tako smo tudi doživeli, da nam je pred nekaj leti g. Georges Rupalley, ravnatelj enega največjih rudarskih koncernov na svetu, ki je preiskal večino rudišč v naši državi, povedal v brk, da je Jugoslavija najbogatejši rudnik Evrope, toda, da smo mi v gospodarskem pogledu reven narod, ker nimamo ljudi močne volje, ki bi znali ustvarjati sistematsko delo in proizvodnjo.

To je torej naša plačilna in trgovinska bilanca, pa obenem tudi bilanca liberalne demokracije in njene »čiste« politike, ki je včasih celo hotela ustvarjati videz, da se jih gre za nesebična avtarkična strem-ljenja dobronamernih rodoljubov.

Uvedli smo radi narodno gospodarske neodvisnosti in osamosvojitve industrijski protekcionizem in dobili v glavnem tekstilno industrijo, ki bi morala, da predeluje naše domače sirovine ter da nas oblači neodvisno od inozemstva. Videli pa smo v naših izvajanjih, da ona ne predeluje naših domačih sirovin, temveč uvaža svoje sirovine iz inozemstva, tako, da nas posredno zopet oblači inozemstvo, medtem ko leže naše sirovine nepredelane in neprodane doma.

T. Š.

Odločitev se bliža

(Dopis iz Bohinja.)

Bliža se 1. oktober, ko se ima odločiti usoda kmečkih dolžnikov, ki s skrbjo in v strahu pričakujejo to odločitev. Posebno pa skrbi ta odločitev manjše zadolžene posestnike, katerih njihovo malo posestvece ni moglo preživljati ter so si skušali poleg domačega dela pomagati s kakšno malo obrtjo, preprodajo ali trgovino. — Vsaka obrt pa je obdavčena takoj višje kot pa malo posestvo, ker je bila zemljarina znižana, zgradarina in drugi davki pa so se povišali. Zakon pa pravi, da so zaščiteni tisti, katerih obdavčeni dohodek izvira v pretežni večini iz kmetijstva!

Tukaj si gotovi uradi različno tolmačijo: eni gledajo res na dohodek, kateri so večji, drugi pa jemljejo za podlago le to, kar donaša večje davke. Davek pa je gotovo od vsake obrti večji kot pa od male kmetije, če tudi resnični dohodek ni večji. Tako izgleda, da mali posestnik ne bi smel poleg obdelovanja svojega posestva opravljati nikake obrti, ker potem ne more biti zaščiten, moral pa bi lenariti in s svojo družino stradati, ako hoče biti deležen zaščite.

Večji posestnik do 70 ha orne zemlje pa bi lahko opravljal poleg svojega kmečkega dela tudi še precejšnjo obrt ali vodil trgovino, ker od velikega posestva je tudi večji davek in dohodek, zato pa bi stranski davek ali dohodek ne presegal davka oz. dohodka od kme-

tijstva in bi bil lahko zaščiten. Nesrečni mali posestniki, ki so si hoteli služiti svoj lorni kruh delno tudi izven svojega posestva, pa naj se ne zaščitijo, ker so se borili za obstoj in golo življenje tudi izven domačega kmečkega dela?! Nekateri uradi torej gotovo napačno tolmačijo ta zakon, zakon sam pa je gotovo nesreča za one posestnike, ki imajo premalo zemlje, da bi od nje mogli živeti. Vse kaže, da malega posestnika ni potreba ščititi in bo le res, da naj velike ribe jedo male.

Ali bi ne bilo pravično, da bi se zaščitili vsi sloji, ki so pomoči potrebni, in bi se jim omogočil obstoj, ker pred zakonom bi morali biti vsi enaki. Mali človek vendar ni kriv, da so se gospodarske razmere tako spremenile, da so mali dolgovci iz konjunkturnih let postali tako veliki in po današnjih razmerah nezmagljivi, dočim se je bogastvo preselilo na gotove kupe brez truda.

Kdo bo resnično hotel rešiti ta nevzdržen položaj, bo že moral vzeti tam, kjer je, in dati tja, kjer ni. Take obljube so se tudi delale pred 5. majskimi volitvami. Zdaj, ko so volitve minule, se je pa zopet pozabilo na vse te lepe obljube, četudi so tisti po večini izvoljeni, na katerih željo so se tiskali vsi tisti lepi volilni letaki. Mi pa propadamo in trpimo pomanjkanje dela in jela. Do kdaj? Prizadeti.